

EKONOMICKO-PRÁVNÍ A SOCIÁLNÍ ASPEKTY SOUČASNÉ SITUACE MALÝCH LESNÍCH PODNIKŮ V RAKOUSKU A PŘEDPOKLÁDANÉ VÝVOJOVÉ TRENDY PŘI JEJICH SDRUŽOVÁNÍ

ECONOMICAL, LEGISLATIVE AND SOCIAL ASPECTS OF THE PRESENT SITUATION OF SMALL FOREST ENTERPRISES IN AUSTRIA AND SUPPOSED TRENDS OF DEVELOPMENT IN THEIR ASSOCIATIONS

JIŘÍ MATĚJÍČEK - BARBORA LIŠKOVÁ

Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, Brno

ABSTRACT

In the Czech Republic the situation in associating of forest owners with small-scale enterprises did not markedly change during the last 20 years even when it is one of the most effective ways how to remove fragmentation of ownership as well as the so-called structural imperfections of small forest ownerships. Describing of present situation in Germany and Austria, as an example, shows the possible, but not simple association process. This article deals with economical, legislative and social aspects of associating in Austria including expected trends of development of this process that indicates the gradual fading of interest in work not only in agriculture but also in forestry.

Klíčová slova: malé lesní podniky, sdružování vlastníků lesa, Rakousko, Zemědělská komora, lesnické služby

Key words: small-scale forest enterprises, associating of forest owners, Austria, Agricultural Chamber, forest services

ÚVOD

Neuspokojivá situace při sdružování vlastníků lesů malých výměr v České republice je dlouhodobě neměnná a nedává ani v posledních letech naději na rozhybání sdružovacího procesu u nás, přestože představuje jednu z nejefektivnějších reálných cest, jak změnit nevyhovující situaci na cestě k odstranění tzv. strukturálních nedostatků malých lesních majetků.

Článek navazuje na obdobně koncipovaný příspěvek o situaci v Německu. Příspěvek podává základní informace o lesním hospodářství Rakouska se zřetelem na přiblížení situace, která existuje u malých lesních majetků.

PROBLEMATIKA

V úvodu příspěvku je provedena charakteristika lesního hospodářství Rakouska z hlediska několika základních statistických ukazatelů a je také popsána situace týkající se druhů vlastnictví, počtu a velikosti lesních majetků. V dalších kapitolách jsou charakterizovány jednotlivé druhy vlastnictví a pozice malých lesních podniků. Cílem autora příspěvku je seznámit čtenáře s vývojem sdružovacího procesu, především v poválečném období. Těžiště příspěvku je zaměřeno na současný stav v oblasti právních a organizačních forem sdružení a na výkon různých činností při řádném obhospodařování lesa a na další předpokládaný vývoj vyplývající z demografických změn ve společnosti. Stranou pozornosti nezůstává ani hledisko problematiky venkova a struktury vlastnictví. Právě aktuální problémy sdružování vlastníků lesů v těchto lesnických vyspělých evropských zemích by mohly být vodítkem i pro naše iniciativy v této oblasti na podporu sdružování, neboť naše zkušenosti prakticky neexistují nebo jsou minimálně velmi omezené a na urychlený přenos ověřených zahraničních zkušeností do našich podmínek (pochopitelně v modifikované podobě).

METODIKA

Příklady ze zahraničí ukazují, že při soustředěném úsilí na podporu sdružování vlastníků lesů by se mohly efekty společného prodeje lesnických výrobků a společného obhospodařování lesa dosáhnout i u malých vlastníků lesa. Z důvodu nedostatku našich vlastních zkušeností a poznatků a pro získání inspirace ze sdružovacího procesu z oblastí, kde se mu daří a přináší své výsledky, byla provedena rozsáhlejší analýza ekonomicko-právních, organizačních a sociálních aspektů současné či nedávné situace u malých lesních podniků v Německu a v Rakousku s cílem vytvořit znalostní základnu pro transfer zahraničního know-how do podmínek našeho lesního hospodářství.

Za významný přínos pro rozšíření možností volby vhodných metodických přístupů v ČR lze považovat využití zahraničních výsledků také z řady již provedených průzkumů mezi vlastníky lesů, které mohou s určitým časovým předstihem představovat naznačení očekávaných trendů v této oblasti i v našich podmínkách.

VÝSLEDKY

Charakteristika lesního hospodářství Rakouska

Rakouská republika patří ve střední Evropě mezi menší země, přesto patří k nejlesnatějším. Lesnatost je 47,2 % z celkové rozlohy státu. Největší podíl lesní plochy je ve spolkových zemích Steiermark (61,1 %) a Kärnten (60,6 %), dokonce i hlavní město Vídeň má přes 21 % rozlohy zalesněno. Téměř tři čtvrtiny rakouských lesů jsou lesy soukromé a jsou obhospodařovány soukromými vlastníky. Přibližně třetinu z celkové rozlohy zaujímají velké lesní majetky.

Rakousko se nazývá zemí dřeva. Roční těžba se v Rakousku pohybuje okolo 19 mil. m³ dříví, z velké části jehličnatého. Celorepubliková zásoba představuje 1,095 mld. m³ dříví a roční přírůst činí 31 mil. m³.

U velkých majetků se výše těžby blíží přírůstu, na rozdíl od lesů selských, kde je přírůst těžen pouze z 50 %.

V Rakousku je podle oficiálních údajů 170 548 vlastníků lesů. Necelá 1 % vlastníků vlastní polovinu rakouských lesů s průměrem větším než 1 000 ha na vlastníka. Naproti tomu 99 % vlastníků má majetek menší než 200 ha a přibližně 40 % majitelů dokonce majetek menší než 3 ha. Průměrná obhospodařovaná plocha 1 majitele lesa je 15 ha. U majitelů pod 5 ha se toto číslo snižuje až na 1,9 ha na vlastníka. V kategorii 5 – 20 ha se průměr pohybuje přibližně kolem 9,5 ha na majitele a pro kategorii 50 – 200 ha je to 92 ha. U největších vlastníků, jejichž rozloha přesahuje 200 ha, dosahuje průměr na podnik 1 246 ha. Počet lesních majetků a jejich zastoupení na celkové rozloze lesa je uveden v tabulce 1.

Tab. 1.

Počet lesních majetků v Rakousku
Number of forest holdings in Austria

Velikost majetku/ Size of holdings	Počet majetků/ Number of holdings	%
do 3 ha	64 681	37,9
3 až 5 ha	30 728	18
5 až 20 ha	56 954	33,4
20 až 50 ha	12 476	7,3
50 až 200 ha	4 663	2,7
nad 200 ha	1 406	0,8
Celkem	170 548	100

Zdroj: Statistik Austria 2002, Agrarstrukturerhebung, 1999

Největší zastoupení lesních majetků podle velikosti je u majetků do 3 ha (38 %) a dále u majetků o velikosti 5 – 20 ha (33 %). Vzhledem k historickému vývoji je podíl lesa ve vlastnictví státu pouhých 17 %, soukromé lesní majetky o rozloze nad 200 ha představují 22 % a lesní majetky do 200 ha tvoří 50 % všech lesních pozemků. Tyto malé lesy patří převážně zemědělským podnikům a výrazně přispívají k jejich ekonomické životaschopnosti. Podrobně je vlastnická struktura popsána v tabulce 2.

Tab. 2.

Vlastnická struktura lesů v Rakousku
Ownership structure of forest in Austria

Druh vlastnictví/ Type of ownership	ha	%
soukromé do 200 ha/ private to 200 ha	1 806 753	50
soukromé nad 200 ha/ private over 200 ha	796 446	22
společenstevní lesy/ association forests	343 528	9
obecní lesy/ municipal forests	78 372	2
lesy spolkových zemí/ forests of federal lands	49 666	1
státní lesy/state forest	571 068	16
Celkem/Totally	3 645 833	100,0

Zdroj: Lebensministerium 2007

Podle rakouského lesního zákona lesní majetky nad 500 ha musí zaměstnávat lesníka a lesní majetky nad 1 800 ha musí zaměstnávat lesního inženýra s vysokoškolským vzděláním. Vzhledem k majetkové a velikostní struktuře lesů tedy většina lesních majetků nemá povinnost zajistit hospodaření v lese pod odborným vedením.

Charakteristika jednotlivých druhů vlastnictví lesa

Většina lesů obhospodařovaná soukromými vlastníky spadá mezi tzv. smíšené zemědělské a lesní podniky. Platí to především pro alpské oblasti (často se jedná o tzv. selský les). V průběhu vývoje však u vlastníků dochází k ochabování zájmu o hospodaření v zemědělství a v lese.

Ke státním lesům patří všechny lesy Rakouské republiky i jednotlivých spolkových zemí. Na rozdíl od Německa je poměr vlastnictví mezi státem a jednotlivými spolkovými zeměmi opačný, tzn. že v Rakousku vlastní spolkové země výrazně méně lesů než Rakouská republika, která lesy obhospodařuje prostřednictvím akciové společnosti Österreichische Bundesforste AG.

Pod názvem společenstevní lesy jsou myšleny především lesy církevní a potom lesy jiných, jinde neuvažovaných organizací.

Pozice malých lesních podniků v Rakousku

Obecný vývoj v zemědělství částečně ztěžuje efektivní lesní hospodaření. Hospodářské celky složené z malých jednotek brání nasazení moderní těžební techniky. Špatná jakost dříví a malé množství dříví dodávaného na trh podhodnocuje výnosy v porovnání s možnostmi, které poskytuje trh a jeho ceny.

Také v Rakousku byly již od zhruba 60. let minulého století snahy o spolupráci vlastníků selských lesů. Stavělo se na zkušenostech ze spolkové země Oberösterreich v případech společného prodeje malého množství určitých sortimentů. Před více než 30 lety se vlastníci lesů v Rakousku poprvé sloučili do společenství lesních podniků, aby společně prodali topolové dříví.

Zemědělská komora

Péče o malé lesy se uskutečňuje na jedné straně prostřednictvím lesních úřadů a na druhé straně prostřednictvím zákonného zájmového zastupování zemědělských a lesních vlastníků pozemků, kterým je Komora pro zemědělství a lesnictví (dále Zemědělská komora, „ZK“). Tato dvoukolejná péče vede částečně ke shodě mezi úřady a Zemědělskou komorou, ovšem dělbou práce také zčásti ke konkurenci a konfliktům. Pro praxi je důležité tzv. povinné členství. To znamená, že každý vlastník zemědělského a/nebo lesního majetku je automaticky členem Zemědělské komory, a tím mu vzniká povinnost finančně přispívat, ale také má nárok na zastupování a podporu. Jiné spolky a svazy mohou být Zemědělskou komorou uznány a přibrány k zajištění úkolů ZK. Například Svaz vlastníků selských lesů je jedním z takových odborných svazů v rámci ZK.

Velmi důležité pojitko mezi managementem a jednotlivými vlastníky selského lesa představuje obecní lesní pomocník (Waldhelfer). To je různými lesnickými kurzy vyškolený rolník, který trvale žije v obci. Tito pomocníci nejsou ovšem ve všech městech a také ne všechny je možné označit za aktivní v této činnosti.

Podle stanov sleduje Svaz vlastníků selských lesů záměr „podporovat hospodářský zájem svých členů v každém ohledu, být jim nápomocen obzvláště v oblasti dřevní produkce, prodeje a zhodnocení, ale také podporovat členy ve všech otázkách souvisejících s lesnickým hospodařením“.

Z provedených průzkumů vyplývá, že je třeba zlepšit metody těžby dříví a strojní vybavení. Podle mínění respondentů toho lze dosáhnout modernější a automatizovanější lesní mechanizací. K zajištění kapacity strojů je třeba vytvořit metody spolupráce. Moderní logistické koncepce by měly zlepšit a kontrolovat tok materiálu a informací v řetězci přidané hodnoty. Podpora se v této souvislosti očekává od propagace metod spolupráce a vhodného poradenství a informačního zabezpečení. Mnozí také vidí možnost v zaměstnání lesnických dodavatelů prací, kteří zajistí péči o les. Důvodem je nedostatečná vlastní pracovní kapacita.

Motiv sdružování a současný stav

Průměrná rozloha lesa ve velikostní skupině podniků do 200 ha je 7,5 ha. Malá rozloha a částečně rozptýlená povaha vlastnictví lesa jsou příčinou značných překážek v hospodaření. Kvůli malému množství dříví uváděného na trh je odbyt užitkového dříví v porovnání s tržní cenou podprůměrný. Ze strany malých vlastníků lesa bylo s nelihostí registrováno, že Rakouské spolkové lesy dosahují stále vyšších cen za dříví, což bylo jedním z hlavních motivů k vytváření sdružení. V minulosti vždy existoval tento cenový rozdíl, ale pro cenovou úroveň nebyl silný obchodní partner (nebo konkurent) nevýhodou, protože bez tohoto partnera by byla celková cenová úroveň dříví z malolésů ještě nižší.

Spolupráce pro lesní podniky může být organizována horizontálně a vertikálně. Nejčastějším vyjádřením je založení společenství lesních podniků, v nichž se slučují převážně zemědělské podniky z důvodů společného plánování, obhospodařování lesa a prodeje dříví. Tím mohou zefektivnit aktivity a investice (např. stroje), stejně jako zvýšit obchodovatelnost množství lesních produktů. Ve smyslu formalizované sousedské spolupráce mohou potenciálně všichni členové profitovat podle angažovanosti.

Podle stavu v roce 2006 bylo v rámci Zemských lesních svazů ze 170 000 vlastníků rakouských lesů organizováno okolo 52 100 vlastníků ve 200 společenstvích lesních podniků. To reprezentuje lesní plochu okolo 809 000 ha. V roce 2005 bylo společně zobchodováno 2,57 mil. m³ dříví. Podrobnější členění společenství lesních podniků podle spolkových zemí je uvedeno v tabulce 3.

Tab. 3.
Společenství lesních podniků v Rakousku
Associations of forest enterprises in Austria

Spolková země/ Federal land	Společenství lesních podniků/ Associations of forest enterprises	Členové/ Members	Rozloha/ Size
	počet/number		ha
Burgenland	4	5 000	15 000
Kärnten	41	2 960	87 000
Niederösterreich	69	4 999	233 813
Oberösterreich	55	21 335	172 662
Salzburg	5	6 000	100 000
Steiermark	23	11 000	160 000
Tirol	1	382	10 400
Vorarlberg	2	471	31 000
Rakousko celkem/ Austria in total	200	52 147	809 875

Význam spolupráce představuje pro lesní podniky především posílení pozice na trhu nebo dosažení přístupu na nové trhy. Zkouší se

hledat nová cesta fungování počínaje společnou profesionalizací lesní těžby, důsledným řízením dodávek k odběrateli až po prodej. S lesním svazem je spojen řetěz služeb od poradenství přes těžební servis až k prodeji dříví. Lesní sdružení jsou někdy viděna jako poskytovatel lesnických služeb a pojítko mezi vlastníkem lesa a lesním hospodářstvím. Obzvláště malým lesům a statkům vzdálených vlastníků chybí zkušenosti nebo nutná důvěra, mnozí jsou všeobecně nejistí.

Panuje obecná shoda, že dosud kooperace – v uvádění surového dříví na trh nebo při využití strojů – přinášela vlastníkům lesa výhody a alespoň částečně zvyšovala jejich konkurenceschopnost. Stávající formy spolupráce prokázaly nejen nutnost reagovat na změny, ale mají také strukturální význam v procesním řízení. Je tedy nezbytné neustále se přizpůsobovat měnícím se požadavkům. Potvrzuje to také průzkum provedený v Rakousku, který ukazuje význam vhodných kooperacních metod a zlepšení v oblasti logistiky.

Problémy s obhospodařováním malých majetků

Praktikované nekontinuální obhospodařování lesa brání získání nepřetržitého vedlejšího výnosu z lesa. Mnohem důležitější funkci zde plní les jako „záložna“. V souladu s tím se pro práci v lese zřídka zařazují časově stále pracovní kapacity, což zpochybňuje otázky udržitelného hospodaření vůbec. Možnost získat vedlejší výnos není dostatečně využívána.

Nejvýznamnější problémy hospodaření v maloplošných lesích jsou důsledkem maloplošných lesních celků a změn ve struktuře vlastnictví. Maloplošné hospodářské celky, stejně jako jejich tvar a umístění, ztěžují efektivní správu těchto jednotek. Vzdálenost mezi lesem a sídlem vlastníka se stále zvětšuje, což také brání možnosti efektivního lesního hospodaření. Vzdálení vlastníci lesa stále více ztrácejí vztah ke svému lesu, což částečně vede až k tomu, že už ani neznají hranice svého majetku. Velkou výzvou v maloplošném lesnictví je překonat tyto strukturální nevýhody.

Druhým významným problémem je malá důležitost lesů v rámci zemědělského podniku. Na třetí místo se řadí problém nedostatečnosti pěstebních metod. Absence realizace probírek a péče o les, nedostatečné zohlednění potřeb stanoviště, špatný výběr dřevin a také negativní dopad na životní prostředí hrají důležitou úlohu. Jako nevýznamné se jeví vzdělání, práce majitele lesa jako lesnického dodavatele a zužitkování dříví.

Prodej dříví

Lesní zákon obsahuje množství předpisů o druhu a způsobu jak les a lesní půdu využívat a pečovat o ně, ale neurčuje v žádném případě způsob obchodu se dřívím, a proto se taky v této oblasti lesní úřady neangažují. Svazy malých soukromých lesů jsou v první řadě organizace prodávající dříví. Vyskytují se ovšem styčné body mezi úřady jako svrchovanou správou a svazy. Prostřednictvím snahy poskytnout služby pro soukromé vlastníky lesů (a tím je motivovat k dobrému hospodaření v lesích) přichází úřady do kontaktu s lesními svazy.

Společenství lesních podniků napomáhají vlastníkům malých lesních majetků k efektivnějšímu hospodaření v lesích tím, že je zlepšeno využití vytěženého dříví. Regionálně připadající malé množství dříví je spojeno do velké jednotky, která posílí možnosti prodeje, neboť umožní přístup k podnikům zpracovávajícím velké množství dřevní hmoty. Zaprvé se tím zjednoduší způsob nákupu pro kupující a zadruhé může být podle pravidel pro prodej většího množství dříví dosaženo vyšší ceny. Navíc je poukazováno na to, že neexistuje nabídkový tlak při prodeji dříví a vlastní zajištění členů stojí v popředí.

Řetěz tvorby přidané hodnoty společenství lesních podniků se významně liší podle jednotlivých podniků. Společný prodej dříví velkého množství vyžaduje od vlastníků současné procesní kroky, jako je např. vystavení jednotlivých vyúčtování ze společného účetního výkazu odběratelů pro různé členy dodávající dříví v průběhu zúčtovacího období. Prodej neobvyklých sortimentů pro speciální odběratele je pro osamocenoho vlastníka lesa kvůli malému množství vyrobeného dříví většinou nemožný. Prostřednictvím činnosti svazu lesních vlastníků se malé, vhodně agregované odbytové množství od jednotlivých vlastníků sdruží a jako velké množství za co možná nejlepších podmínek prodá.

Prostřednictvím přímých výhod jednotlivých vlastníků bude trh se dřívím celkově ovlivněn. Cena dříví, která bude dosažena prostřednictvím svazu lesních vlastníků má funkci doporučené ceny, která bude také zohledněna u mnoha jiných obchodů se dřívím. Z této činnosti svazu budou profitovat nejen jeho členové, ale všichni vlastníci lesa.

Také odběratelé dříví mají výhody vycházející z činnosti svazu – místo uzavírání (často však dohadování) obchodů s mnoha vlastníky lesa převezme svaz jejich úlohu obchodního partnera, a tím dojde k výraznému zjednodušení při dopravě dříví i vyúčtování.

Vývoj u odběratelů dříví ukazuje, že stále menší počet firem kupuje stále větší množství dříví. Obzvláště rolnický vlastník lesa tím stojí proti stále menšímu počtu kupujících. Doby, kdy prodávající sám určoval podmínky prodeje dříví, jsou dávno pryč. Dnes prodávající neurčuje jaké dříví a za jakou cenu bude prodáno. Velké závody nejsou nuceny jednat s velkým množstvím malých nabídek. Lesní hospodářství, obzvláště malí vlastníci, musí zpracovatelům dříví nabídnout, aby zajistili prodej.

Podpory určené malým lesním majetkům

Podpory jsou řízeny zvláštní směrnici Les & voda v rámci rakouských programů pro rozvoj venkovského prostoru na období 2007 – 2013. Mezi podpory společného obhospodařování lesů lze zařadit:

- koordinace opatření – podpora členů prostřednictvím plánování, poradenství nebo provádění dlouhodobého efektivního obhospodařování jejich lesních porostů
- kooperace – kooperace mezi lesním hospodářstvím a dřevozpracujícím průmyslem a/nebo s třetí stranou.

DISKUSE

Tato část příspěvku pojednává o trendech a výhledech lesních sdružení do budoucna. Rozvoj maloplošného lesnictví úzce souvisí se strukturálními změnami v zemědělství. V dekadách 1960 až 1990 se celkový počet zemědělských a lesních podniků snížil ze 371 195 na 273 210, což odpovídá 26,4 % poklesu. Tento trend pokračoval i v posledním desetiletí. Současně se zvýšil počet vlastnictví „na dálku“, jehož důsledkem je chybějící nebo nedostatečná péče o les.

Podle rakouského průzkumu bylo zjištěno, že lesní majetek nepředstavuje pro vlastníky žádný hospodářský význam, navíc se vytrácí zájem o hospodaření v lese. Největší část vlastníků malých lesních majetků je ještě zemědělsky činná, přesto vzrůstá trend nového „nezemědělského“ typu vlastníka. Podle toho může být třetina majitelů lesa označena jako zemědělství nebo tradiční, další třetina jako „ne-tradiční“ (tzv. noví měšťtí a zemědělství vzdálení vlastníci). Poslední třetinu představují majitelé na rozhraní.

V poslední době se dostávají ne-tradiční vlastníci do oblasti zájmu lesnické politiky, podnikatelů v lesním hospodářství a také zpracovatelů dříví. Podnikatelé přemýšlí o nabídkách lesnických služeb pro vlastníky, díky čemuž by bylo mnoho lesních ploch znovu lesnicko obhos-

podáváno a využíváno. Mnoho lesních svazů a veřejných a soukromých lesních podniků tyto výkony nabízí.

Podíl ne-tradičních nových vlastníků je v současné době přibližně jedna třetina, ale v příští generaci bude již nejméně poloviční. S ohledem na tento vývoj by bylo vhodné začít s navázáním ne-tradičních majitelů lesa do lesnických sítí, dokud ještě většina těchto vlastníků má spojení se zemědělstvím a vyznává tradiční hodnoty.

Cíle společenství lesních podniků v Rakousku jsou:

- co nejlepší prodej dříví pro své členy,
- na zákazníka orientované a hromadné zásobování odběratelů dřevní surovinou,
- výhodný nákup podnikových prostředků prostřednictvím nákupu velkého množství,
- snížení nákladů na m³ a zvýšení výnosů pro členy svazu,
- zvýšení úrovně lesnických vědomostí prostřednictvím vzdělávacích programů,
- zlepšení názoru na lesy, vytváření povědomí prostřednictvím práce s veřejností.

Jeden z důležitých cílů spočívá ve využití přírůstového potenciálu lesa, samozřejmě s ohledem na daný stav na trhu. Tím by bylo možné zajistit dlouhodobé zajištění dřevní suroviny pro materiálové i energetické použití. Lesní celky velmi malých rozloh vyžadují nové modely obhospodařování. Přitom má být současně zlepšena stávající prodejní struktura a udržena tržně relevantní velikost vůči odběratelům. Dále by měly být používány všechny možné elektronické podpory jako například GIS-systémy, stejně jako by měla být silněji vybudována spolupráce s tržně relevantním partnerem.

Společenství lesních podniků a lesní svazy se vyvinuly v Rakousku v dobře fungující kooperace vlastníků malých lesních majetků při prodeji dříví. Společenské změny vedly ke stálému nárůstu vlastníků neznalých obhospodařování lesa. Velkým nákladům na poradenství pro vlastníky lesů malých výměr, kteří mohou provádět jen sporadické obhospodařování svého lesa, se staví naproti tomu zanedbatelné množství vytěženého dříví. Zlepšení započatých procesů a další vývoj společenství lesních podniků a lesních svazů k podniku nabízejícímu služby s rozsáhlou nabídkou výkonů pro obhospodařování lesa tvoří základy pro efektivní těžbu dřevní suroviny v malých lesích.

K zajištění konkurenceschopnosti maloplošných lesních podniků do budoucna je třeba vyvinout nové formy spolupráce a logistická zlepšení. Pro soukromé vlastníky, kteří zcela pochopí své zájmy ohledně lesa, je nutné nalézt způsoby, jak by vlastníci maloplošných lesů mohli participovat na trhu a pomáhat dřevařskému průmyslu v získání této části produkce dříví.

Modely a přístupy ke kooperaci jsou mnohé. Tyto modely sahají od uvedených příkladů uvádění dříví na trh a společného využívání strojů až k transferu hospodaření k centralizovanému způsobu prostřednictvím pronájmu. Spojuje se tak zájem majitelů lesa i jejich marketingových partnerů na optimalizaci postupu kroků. Moderní formy organizace, jako jsou virtuální podniky nebo smluvně zajišťované interní služby (outsourcing), budou v odvětví lesnictví také akceptovány.

Moderní řetězce zpracování dříví vyžadují intenzivní horizontální a vertikální spolupráci. Pokud jde o horizontální integraci, stávající formy spolupráce, jako jsou lesní hospodářská sdružení, nabízejí vynikající ústřední řídicí centra. Budoucí podpora ze strany veřejných institucí by se měla soustředit na nezbytnou počáteční podporu, která by těmto společenstvím razila cestu k modernímu pojetí managementu. K rozvoji vhodných metod vertikální integrace se diskutují možnosti logistických koncepcí. Důležitým cílem tohoto nového přístupu

je dát vlastníkům maloplošných lesů šanci začlenit a využít výhody moderních technologií.

Tyto koncepce je schopna uskutečnit pouze dobře organizovaná dřevařská síť. Ta organizuje a řídí veškerý tok informací a materiálu řetězcem přidané hodnoty podle požadavků moderní logistiky. Vyžaduje ústřední informační platformu, kde se shromažďují data od majitele lesa i zákazníka. Na základě těchto dat se manažer průběžně rozhoduje o postupu výroby a nákupu dříví, který garantuje integrovaná síť skupiny podnikatelů. Všechny tyto výhody jako menší zpoždění dodávek, vyšší flexibilita, snížení zásob a zvýšená jakost produktu zvyšují celkový zisk sítě.

Provedená šetření jasně ukázala, že v Rakousku existují v maloplošném lesním hospodářství problémy. Situace v dalších částech Evropy je obdobná. Doposud naznačuje existence jistých horizontálních forem spolupráce alespoň částečný úspěch. K zajištění konkurenceschopnosti v budoucnu je nezbytná spolupráce na vertikální úrovni. Vyžaduje to ústupky v záměrech a odklon od starých tradic u všech, jichž se to týká.

ZÁVĚR

Popisovaná problematika není díky rozmanitosti prakticky aplikovaných přístupů jak v Německu, tak i v Rakousku jednoduchá, z čehož plyne, že není možné si na předmět řešené problematiky vytvořit jednoznačný názor a učinit patřičný závěr pro aplikaci v podmínkách České republiky. Dokládá to i množství často protichůdných informací vztahujících se k problematice sdružování v obou zemích. Situaci dále ztěžuje i nedostatek aktuálních informací o problematice sdružování v Rakousku ve srovnání s dostupností informací o situaci v Německu.

Pro obě analyzované země je společné, že realizovaná těžba nedosahuje výše přírůstu. Tento stav vychází ještě zřetelněji najevo při vyhodnocování výsledků inventarizace lesů. Díky této skutečnosti a díky rostoucím potřebám dřevařského průmyslu vznikla v obou zemích lesnickopolitická aktivita označovaná jako „mobilizace dřevní suroviny“. Tato aktivita, která v letech 2005 – 2007 iniciovala řadu diskusí, přesunula soukromé lesy a problémy spojené s jejich strukturou do středu pozornosti celého oboru. Hlavní myšlenkou bylo podporovat vlastníky lesů k obhospodařování svých lesů a prodeji vytěžené dřevní suroviny. Nástrojem pro realizaci této myšlenky měly být právě nejrůznější formy sdružení, které by pro vlastníka lesa zajistily společný prodej dříví a v některých případech i komplexní obhospodařování lesa.

Tento příspěvek spolu s již publikovaným příspěvkem z německého prostředí představuje v ČR dosud neexistující souhrn informací o nedávné či současné situaci sdružovacího procesu v Německu a Rakousku. Takovýto informační zdroj může být velmi dobrým východiskem při úvahách o nejvhodnějších opatřeních při opětovném oživení sdružování vlastníků lesa, které se na rozdíl od výše uvedených zemí u nás v podstatě za uplynulých 20 let nijak nezformovalo ani nerozvinulo.

Ze zkušeností obou lesnických vyspělých sousedních zemí jednoznačně vyplývá, že sdružování vlastníků lesa je velmi účinný prostředek k odstranění strukturálních nedostatků malých lesních podniků a může být významným faktorem rozvoje venkova, kde působí, a to především v současné době, kdy existuje řada výzev a šancí pro lesní hospodářství, jak v oblasti poptávky po obnovitelném přírodním zdroji – dřevě, tak při snaze o dosažení vyššího zhodnocení lesních nedřevních komodit a lesnických služeb. Tamní vlády a státní správa lesů si jsou toho plně vědomy a procesu sdružování věnují stálou pozornost, přičemž se jedná o prioritní téma státní i zemské lesnické politiky.

I když je v textu zmínka o vytrácení zájmu o hospodaření v lesích, v posledních letech lze přesto pozorovat zvýšený zájem o ekonomické využití lesního potenciálu v podobě energetického využití dendromasy či komerčního uplatnění lesnických nedřevních komodit a služeb apod., což jistě souvisí se zvýšenými aktivitami na úrovni EU (Akční plán EU pro lesnictví), rozpracování národních lesnických programů v těchto zemích i s postupným nárůstem uvědomování si významu lesů pro další rozvoj společnosti, pro kvalitu života obyvatelstva atd.

Bez vzniku sdružení vlastníků lesa malých výměr u nás se nepodaří úspěšně řešit problémy spojené s touto formou vlastnictví a současně významně přispět k tvorbě nových pracovních příležitostí a dodatečných příjmů venkovských lesnických i nelesnických subjektů.

Oba příspěvky mapující situaci u našich sousedů na poli sdružování vlastníků lesa či jinými slovy sdružování lesních podniků mohou být velmi inspirativní pro oblast sociálně ekonomického výzkumu při návrzích na rozpracování dalších důležitých témat, jejichž výstupem by mohly být poznatky urychlující proces aktivizace vzniku sdružení vlastníků lesa jako jsou tolik chybějící osvětové materiály.

Poděkování:

Poznatky byly získány v souvislosti s řešením 1. etapy projektu pro MZe č. j. 25636/2009-16220 „Zjištění situace a vývojových trendů u malých lesních podniků v zahraničí“.

LITERATURA

- DAXNER P., DÜRRSTEIN H., KANZIAN C., PERTLIK E., RAUCH P., STAMPFER K. 2004. Prozessverbesserung Kleinwald Produktionskette Holz. Wien, Universität für Bodenkultur.
- EDER R. 2001. Wen interessiert der Bauernwald und seine Ergebnisse wirklich? Forstzeitung, č. 1: 5-6.
- FISCHER A. 2006. Nicht jammern, sondern anpacken. Forstzeitung, č. 10: 4-5.
- FISCHER A. 2009. Strategische Neuausrichtung. Forstzeitung, č. 1: 4-5. Wien. Str. 18-19. Získáno 12. 10 2009 z <http://www.lebensministerium.at/filemanager/download/6900>
- HUBER W., SCHWARZBAUER P., WEINFURTER, S. 2007. Kleinwald-Analyse zeigt Barrieren. Forstzeitung, č. 1: 4-5.
- MAG H. 2006. Verwachsener Kleinwald. Forstzeitung, č. 7: 6-7.
- RIEGER G. 2001. Forstbetriebsgemeinschaften für den Privatwald. Österreichische Forstzeitung, 112/1: 10-11.
- SEKOT W. 2000. Betriebsabrechnung für den Kleinprivatwald. Forstzeitung, č. 10: 10-11.
- STAMPFER K., DÜRRSTEIN H., MOSER A. 2001. Small-scale forestry challenges in Austria. In: Economic sustainability of small-scale forestry, EFI: 179-186.
- ZAUNBAUER F. 1996. Der bäuerliche Waldbesitzverband Salzburg. Beziehungen der Staatforstverwaltung zu privaten Waldeigentümern und deren Verbänden. Mätrafired: International Union of Forest Research Organisations.

ECONOMICAL, LEGISLATIVE AND SOCIAL ASPECTS OF THE PRESENT SITUATION OF SMALL FOREST ENTERPRISES IN AUSTRIA AND SUPPOSED TRENDS OF DEVELOPMENT IN THEIR ASSOCIATIONS

SUMMARY

This article, like the similar article on situation in Germany issued in the preceding number of this periodical, characterizes forest management in Austria as a whole, position of small forest enterprises and present state in associating of forest owners. Attention is also given to the spacious structure of forest owners and to characteristics of individual forest ownerships. Unlike Germany, in Austria important role in care of small forests plays Agricultural Chamber with its so-called obligatory membership. Forest associations are sometimes understood like providers of forestry services and connecting links between the owners and forest management. Nevertheless, it is generally agreed that cooperation at raw timber sale and at machinery use is lucrative and enhances competitiveness of forest owners. There is a great problem of low importance of forests in frame of agricultural enterprise and insufficient Silvicultural measures. Subsidies are based on the special directive included in the Austrian programs for landscape development. With regard to future development it is recommended to involve the non-traditional forest owners into forest networks, to create new models of forest management, to work on logistic improvements, etc. and to gradually reach management transfer on base of leasing.

Considering the final discussions both for Germany and Austria, it is evident that not only differences and complexity of practically applied access in the both countries but also opposing information related to associating do not enable to form clear opinion and appropriate conclusion concerning the problem and to use these foreign experiences in conditions of the Czech Republic forest management.

Recenzováno

ADRESA AUTORA/CORRESPONDING AUTHOR:

Ing. Jiří Matějčík, CSc.

Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Zemědělská 3, 613 00 Brno, Česká republika

Tel.: 257 982 235; e-mail: matejcekjiri@seznam.cz

Ing. Barbora Lišková

Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Zemědělská 3, 613 00 Brno, Česká republika

tel.: 545 134 312; e-mail: barbora.liskova@mendelu.cz